قال صلى الله عليه وآله وسلم تعلموا الفرائض وعلموها

النور الفائض

على

نظم الفرائض

لفضيلة سيدنا الاستاذ العلامة مولانا محمد انور شاه قدس سره

أملاه على

مولانا السيد فخر الدين احمد

المطبوع في مدينة پريس بجنور

على نفقة المكتبة العزيزية الواقعة في مراد آباد!

شکر نعمتہائے تو چنداں کہ نعمتہائے تو

ازانکہ حق است بر لالہ و یاسمین کہ بشکر فیض گلشن و ابر نیساں۔ بویند و بنکہت شگوفہائے متبسم مشام جان گلچیناں را منزہ و مبتہج گردانند نظراً علیہ

حضرت محترم مولانا سید فخر الدین احمد۔ درکہ نہالیست شاداب رشحات اندوز از ابر نیسان انوری۔ و نخلیست بہجت افزا از گلشن شاہ کشمیری را این قلادہ لولوہائے گرانبہا سفتہ سمط علم فرائض بملاک کتبخانہ فخریہ بر شاہی مرادآباد ارزانی داشتہ کہ بتعمیم و اشاعت فیوضش حقوق واجبہ شکر و امتنان را بجا آرند۔

پذیرا باد

ناظم مکتبہ فخریہ بر شاہی مرادآباد

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد حمد خدا و نعت رسول | بشنو از انور ظلوم و جہول
مال نبود چو مستحق العین | بعد تجہیز و دفن و دادن دین
ہم پس از عزل ثلث موصیٰ بہ | ذی فروض مقدرہ را دہ
عصبہ بعد ازاں برد ہمہ مال | بعد ازاں رد بذی فروض سگال
بعد ازیں دو فریق ای بسنعام | وارث مال دان ذوی الارحام

موانع ارث

مانع ارث آمدند چہار | رق و قتل اختلاف دین و دار

یک قتلے کہ بالسبب باشد		مانع ارث کس نے باشد

ذوی الفروض

صاحبان فرضِ مال واناث		چار از ایشان ذکور ہشت اناث
اب وجدِ صحیح وزوج ذکور		ہم اخ خیفی است اے ماجور
دان اناث اخت ودخت دخت پسر		جدہ ثابتہ زن وما در
فرض اب سدس دان چو بگذارد		مورث از صلب یا ز ابن ولد
سہم جد دان ہمہ نصیب پدر		ولد ام یکے چہ مادہ چہ نر
سدس گیرد وچو بیش شوند		ثلث با استوا ہمے گیرند
ساقطا ایں فرقہ مے شود ز ولد		وز اب وولد ابن ۔ ونیز از جد
زوج ربع مال باید داشت		ولد ابن یا ولد چو گذاشت

ورنه نصف از برای زوج بنه / زوجه را ثمن و ربع ایشان ده
دخت را نصف ده چو نیست پسر / هم دو ثلث از یکے فزود اگر
چونکه صلبیه نبود ای هشیار / همچو صلبیه بنت ابن انگار
گر شود جمع با یکے دختر / سدس باشد نصیبش ای سرور
اخت عینی و دخت ابوی را / حکم بنت است و بنت ابن مها
حجب یابد ز جد و ابن و اب / نیز علاتی از اخ اقرب
ولد ابن یا چو بود ولد / یا دو تن با اُخوۃ ای امجد
سدس مال از برائے مادر دان / ورنه ثلثش رسانی ای هشیار
ثلث باقی ز زوجه و شوهر / چوں یکے زاں دو ماند و نیز پدر
جده ثابته یکے یا چند / وارث سدس مال فرمایند

باموازۂ دنفی ام وچنان	پدری از پدر رسد بزبان

عصبات

عصبہ گہ بنفس و گہ بالغیر	گر مع الغیر آمد اے ذی خیر
اول آں مرداں کہ خویشی وے	بود از جانب کدام زنے
پس بترتیب ارث آں مردان	فرع و اصل اند و فرع اصل چناں
واں زناں کہ دو ثلث و نصف کند	ہمرہ اخوۃ قسم بالغیر اند
ہمرہ بنت و بنت ابن ای جاں	اخت وارث سوم فریق بداں
وجہ ترجیح شان زیکدیگر	احدی قرب و قوت است آخر

حجب نقصان

غیر ممنوع سابق اے دانا	گاہ حاجب شود دگرکس را
چونکہ مدلئے بہ آں بود لیکن	ولدام زام بود ایمن

یا بود در عصوبت آن اقرب	یا بود قرب واتحاد سبب

انواع سهام

اسهم فرض برد ونوع بدان	نصف و ربع است ثمن ول زان
نوع ثانی دو ثلث وثلث انگار	نیز سدس از همین ست ای هشیار

مخارج

عدد مثل فرض در واحد	بهر یک مخرج است ای ماجد
ور زیک نوع چند جمع شوند	خارج از مخرج اقل گیرند
نصف و نوع دوم ز شش باشد	ربع وآن خارج از دو شش باشد
ثمن گر جمع شد بآن ثانی	مخرجش بست وچار سیدانی

عول

گر ز مخرج فروض بیش شوند   کسری از وے فزوده عول کنند
عدد آن کسور کن یک جا   خود بخود عول مے شود پیدا

رد

عکس عول است رد چو بیش شود   مخرج از خارج فرض احد
گر به زوجین زیاده ماند بہی   فرض او شان ز مخرجش بدہی
پس اگر باقی و سہام دگر   احدے بد مبائن آخر
ضرب در مخرج آں سہام کنند   حاصل ضرب مخرج انگارند
بعد ازین حصہائے شوہر و زن   ضرب کن در سہام ای ذوفن
وان دگر فرقہ کوست صاحب رد   حظ شان بایدت بباقی زد
باقی ار بر سہام وافی نیست   لیک نسبت میان تباین نیست

ضرب کن ای عزیز وفق سہام	باقی آں عمل بساز تمام

تصحیح

نرسد سہم فرقہ چو صحیح	ضرب کردہ رؤس کن تصحیح
کل آں گر مباینت باشد	وفق سہم آں ار موافقت باشد
در تداخل بوقت کسر ای یار	حکم ہمچو موافقت انگار
در فتد کسر در دو جا بسہام	گیر وفق رؤس و یا ہمہ تام
نسبت اندر رؤس دیدہ بساز	ضرب یک در تماثل ای ممتاز
در تداخل ز ضرب اکثر شان	ے شود مخرج سہام عیاں
در تباین ز ضرب یک بدگر	ضرب حاصل باصل مسئلہ شمر
در توافق بود میان رؤس	ضرب وفق است در دگر مانوس

وانچه حاصل زضرب مے آید
ضرب در اصل مسئله اش شاید

نسبت ثالث وزیاده ازان
سوئے مبلغ چو ثانی است ای جان

آنچه از اصل بود سهم گروه
کن بمضروب ضرب حصه پژوه

وانچه یک فرقه را شود حاصل
کن بر آحاد قسمت ای عاقل

قسمت ترکات درمیان ورثه وغرمار

مال میت چو میکنی تقسیم
برذوی ارث یا دهی به غریم

نسبت مال و دین با تصحیح
طلب دکسر کن به بسط صحیح

ضرب کن حظ هر یکے در مال
یا بوفقش بدیدن احوال

باز بر وفق اصل یا کامل
بایدت کرد قسمت حاصل

تخارج

گر کسے ارث داد صلح نمود — قسمت مال بایدت بنمود
برسہامیکہ وارثان دگر — یافقندی باصل اے سرد

مناسخہ

قبل قسمت چو وارثے بگذشت — ارث او ارث وارثانش گشت
پس دو تصحیح را یکے سازند — فرضیانش مناسخہ خوانند
حفظ ثانی ز مبلغ سابق — چون مباین بہ مبلغ لاحق
مخرج آندم فریضہ را د الی — حاصل ضرب اول و ثانی
ور توافق میاں آں دو بود — ضرب کن وفق ثانی ای امجد
پس بمضروب ضرب باید کرد — حصۂ وارثان اول مرد

حصۂ دیگراں بمانی الید	یا تو نقش ہیں مہمل یا بد

ذوی الارحام

چار صنف است ذو رحم بشمار — فرع و اصل است فرع اصل ای یار

ارجح از صنف اول اقرب کان — ولد وارث است بعد ازاں

صفت اصل گر بود یکسان — پس بارث اند معتبر ابدان

صفت اصل مختلف چو فتاد — فرع را ارث اصل باید داد

کرده اول حظوظ را افراز — مختلف بطن را دہ اے ممتاز

فرع چون بیش شد زیک بشمار — پس باصل آن عدد رعایت دار

صنف ثانی ہم این چنین باشد — در قرابت چو متحد باشد

ثلث ثلثاں بہ مختلف برسان — پس شود ہر یکے ز متحدان

صنف ثالث کہ منتمی باشد — باب وام ہم ایں چنین باشد

صنف رابع کہ منتمی سوجد — یا سوے جدہ باشد ای امجد

متحد در قرابت است اگر — ارجح اقوی ز دیگراں بشمر

باقی آں گونہ فہم و در ہمہ فصل — معتبر کن جہات را در اصل

خنثی و حمل و مفقود

آنچہ انقص بود بہ خنثی دہ — بہر حمل اکثر دو سہم بنہ

مبلغ ہر دو حالِ حمل برار — نسبت شان دو دید ضرب انگار

ضرب کن حظ ہر یکے بدگر — یا بوفق و بدہ ز دو کمتر

ہمچو حمل است حکم در مفقود — چون کہ وی وارث دگر کس بود

چون بترتیب موت علمت نیست — گیر انجا کہ وقت موت یکی است

اضافہ

از ارشد تلامذہ حضرت علامہ شاہ صاحب (قدس سرہ العزیز)
یعنی جناب محترم مولٰنا سید فخر الدین احمد صاحب دامت برکاتہم کا مشتمل بر شش تتمہ

تتمہ (۱)

تماثل ۔ تداخل ۔ تباین ۔ توافق

باقی قسمت از یک چو فزود	نسبت دو عدد توافق بود
[illegible] تبین [illegible] بنگر	ہیچ نبود تداخلش بشمر
ہاں تماثل بگو چو بر دو عدد	باشد از جنس واحدای امجد

تتمہ (۲) ۔ عول

عول را یاد گیر ہشت سو	پس ز شش جفت [illegible]

اندو شش تا بہفدہ سہ او تا	بست و ہفت غول خمس بست و چار

تتمہ (۳) تشریح صور حجب

گر زوارث دگر رسد بزیان	حجب حرمان بگو چو بد جز ان
ور بنقصان حظ رساند کہ زیان	حجب نقصان بگویندش اکنون
وارثی کو نصیبش حرمان است	گاہ دیگر از و بحرمان است
مادر اب زاب شود محروم	مادرام ام از و محروم
گاہ نقصان رسد ازو بدگر	چو دو اخوۃ بمادر و بہ پدر
آں کہ نقصان حظ ز دیگر یافت	گاہ حرمان از و بدیگر تاخت
جدہ با مادر و پسر چو بود	جز بحرمان بدست او چہ رسد
رہ نیابد بسوئے نقص مگر	ز رضیان گفتہ این چنین سرور

تتمہ (۴) متعلق مسئلہ جدات

چوں تساوی بود میان جدات	لغو شد فرق ذو جہت بجہات
گر زنے دخت دخترش بہ ہد	بنکاح نبیرہ اش امجد
باشد آں جدہ از پدر ہم از پدر	بہر اولاد شان وسے سرور
مادر ام امجد ای ذی ہوش	وقت قسمت رود بآں ہمدوش

تتمہ (۵) متعلق مسئلہ بنات ابن

از دو صلبیہ بنت ابن ایجا ل	گر نباشد ذکر رسد بزیال
با ذکر نصف حظ او گیرد	غیر شغلے کہ او بغم میرد

تتمہ (۶) متعلقہ موانع ارث

بے تسبب بجور گر بکشد	مورثے خویش با ز ارث رود
قتل مجنون و طفل و قتل خطا	مانع ارث نیست گیر مہا

تمام شد

اسلامی تاریخ کی پہلی کتاب

یا

ہماری پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم

فاضل مصنف نے اس مختصر رسالہ میں چار خزانے جمع کیے ہیں ؛ (۱) کلمہ طیبہ کی تفسیر (۲) اسلامی عقائد و احکام (۳) حضور صلے اللہ علیہ وسلم کی پیاری زندگی کے پیارے حالات ایسے طرز سے لکھے گئے ہیں جو اپنے طرز تحریر میں یقیناً بے نظیر ہیں جملے نہایت چھوٹے چھوٹے ا... آسان کہ حروف شناس شخص بلا تکلف مضمون سمجھ جائے (۴) یہ چیز بہت زیادہ قابل قدر ہے کہ سیرت مقدسہ کے ہر واقعہ کے نتائج پر نہایت دلکش انداز میں توجہ دلائی گئی ہے جسکے باعث سیرت مقدسہ کے مطالعہ کا اصل مقصود خود بخود ذہن نشین ہو جاتا ہے ؛

خط نہایت واضح ٹائٹل رنگین. تقطیع نہایت موزوں. صفحات ۱۲۸ علاوہ ٹائٹل ؛

قیمت صرف

اسلامی تعلیمات کا تبلیغی مرقع

یہ ایک نہایت خوبصورت نقشہ ہے جس میں ان تمام امور کے متعلق جن کی انسانی زندگی میں ضرورت پڑتی ہے قرآن شریف کی سوا سو آیات و بخاری شریف مسلم شریف کی دو سوا احادیث مقدسہ کا نہایت سلیس اور مستند ترجمہ بہت دلچسپ ترتیب سے جمع کیا گیا ہے نقشہ کے بیچ میں حضور صلے اللہ علیہ وسلم کے فرمان عالی بنام مقوقس شاہ مصر کی عکسی نقل بھی ہے جو برکت کیساتھ نقشہ کی خوبصورتی میں بھی اضافہ کر رہی ہے۔ آپ کمروں میں آویزاں کیجئے اور ہر وقت ہر معاملہ میں اسلام کا حکم معلوم

حضرت علامۃ الاستاذ مولٰنا السید محمد انور شاہ صاحب
قدس سرہٗ کی دیگر تصانیف

العرف الشذی - تقریر جامع ترمذی للعہ
نیل الفرقدین - مسئلہ رفع یدین کے متعلق بہترین کتاب ہے۔
بسط الیدین - لنیل الفرقدین - نیل الفرقدین کے متعلق حضرت موصوف
جانب سے مفید حواشی اور اضافات کا مجموعہ قیمت
اکفار الملحدین - ردقادیانیت کے متعلق بہترین کتاب ″
خاتم النبیین - مسئلہ ختم نبوت پر جامع ترین بحث ″
کشف الستر عن صلوٰۃ الوتر - صلوٰۃ وتر کے متعلق بہترین بحث ″

گرانبہا ہدیہ

یعنی

ترجمہ قرآن شریف از حضرت شیخ الہند قدس اللہ سرہ العزیز

مع تفسیر حضرت موصوف و حضرت علامہ مولانا شبیر احمد صاحب عثمانی
شیخ الحدیث والتفسیر جامعہ اسلامیہ ڈابھیل مطبوعہ مدینہ پریس بجنور۔
علماء ہند کا اتفاق ہے کہ اس سے بہتر مستند بامحاورہ سلیس اردو ترجمہ
تفسیر ہندوستان میں نہیں۔
رفاہ عام کے لئے ہدیہ نہایت ارزاں یعنے غیر مجلد مجلد کر دیئے گئے

جملہ کتب دینیہ

درسی اور غیر درسی بکفایت ملنے کا پتہ تجارتی کتبخانہ فخریہ مدرسہ شاہی